

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Шапіро Вікторія Сергіївна
аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумський державний університет

Розглянуто відображення в Конституції України прав і свобод людини в галузі інформаційного права.

Ключові слова: інформаційне право, інформаційні правовідносини, національне інформаційне законодавство.

В наш час інформаційне право являє собою досить молоду галузь права. Склавшись на межі інформатики і права, інформаційне право має своєрідну динаміку постійного розвитку. Своєрідний процес під гаслом «Ери інформаційного суспільства» знайшов свій стрімкий розвиток і на території України.

Інформаційне суспільство нового століття має за основу інформаційні і комунікаційні технології, які без інших суспільних відносин не можуть існувати окремо і знаходяться в постійній взаємодії з ними. Права і свободи людини, що відносяться і до сфери інформаційних відносин, безпосередньо пов'язані з явищем демократизації громадянського суспільства, створення демократичного суспільства, що нерозривно стикається з політичними питаннями. Демократичне суспільство передбачає підвищення ролі масової свідомості, яка в свою чергу формується у членів суспільства під впливом інформації.

В. Бесчастний в еволюції прав людини виділяє три покоління [1, с. 79-80]. За періодизацією В. Бесчастного права і свободи людини в сфері інформаційних відносин можна віднести до третього покоління. До нього належать права і свободи, що забезпечують якість життя, серед яких досить вагоме місце посідає свобода інформації. Саме ці права стали одним із правових інструментів боротьби людства з інформатизацією життя – у період переходу до постіндустріального суспільства. В юридичному аспекті права і свободи будуються так, щоб забезпечити законні інтереси людей і запобігти можливому обмеженню їхніх прав і свобод в результаті зловживання ними з боку інших осіб. Особливе значення має особлива група прав, що характеризують свободу висловлення думок, до якої входять свобода слова, друку, право на одержання інформації, а також свобода поширення інформації.

Права і свободи людини в сфері інформаційних правовідносин та їх гарантії відображаються в національному інформаційному законодавстві, що являє собою розгалужену комплексну галузь, яка стоїть на шляху систематизації через кодифікацію. Під цією категорією слід розуміти множину нормативно-правових актів, прийнятих Верховною Радою України у формі законів і постанов нормативного змісту, та підзаконні нормативні акти, які регулюють суспільні відносини щодо інформації. Законодавство

України про інформацію складають Конституція України, Закон України «Про інформацію», законодавчі акти про окремі галузі, види, форми й засоби інформації, міжнародні договори і угоди, ратифіковані Україною, та принципи й норми міжнародного права.

Цілий комплекс прав і свобод людини і громадянина, що визначають її правовий статус в сфері інформаційних відносин, міститься в Конституції України. Норми ст. ст. 32 і 34 Конституції є ключовими в цьому аспекті. Так ст. 34 Конституції визначає: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [2, с. 13]».

Згадане в цій статті право є «активним» за своїм змістом, оскільки представляє собою певну міру поведінки і для його реалізації людині необхідно вдатися до активних дій. Це право людини може розумітися як можливість здійснювати будь-які дії щодо збирання, обробки, створення, зберігання та розповсюдження інформації у будь-якій формі, окрім випадків наявності прямих заборон з боку закону.

Деяко інший тип інформаційних прав міститься в нормах ст. 31 та 32 Конституції. З одного боку, вони надають особі ряд прав на здійснення певних дій: ознайомлення з відомостями про себе в органах публічної влади, звернення до суду з вимогою припинення незаконних дій з інформацією про себе або з такою інформацією, що завдає шкоди законним інтересам особи. З іншого боку, слід зазначити, що всі норми ст. ст. 31 та 32 Конституції, передусім, спрямовані на обмеження інформаційного втручання в приватні справи особи з боку держави і третіх осіб. Названі норми мають, в першу чергу, захисний характер щодо конкретних правових відносин в інформаційній сфері.

Основні права і свободи людини в інформаційній сфері співіснують з цілим рядом інших конституційних норм, а також підкріплюються і в деякій мірі розширюються останніми. Так наприклад, ст. 41 Конституції, зокрема, визначає право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності та встановлює непорушність права приватної власності. Тут прослідковується певний зв'язок інформаційних прав з економічними.

Права і свободи людини в сфері інформаційних відносин становлять досить розгалужену систему. Це пояснюється тим, що розвиток інформаційного права як молодій галузі права являє собою складний процес. Національне (державне, публічне) право України має значний масив нормативних актів (законів та підзаконних актів), які прямо чи опосередковано регулюють інформаційні відносини в суспільстві. З одного

боку, прослідковується стрімкий розвиток комунікаційних систем, глобальної системи Інтернет - системи об'єднаних комп'ютерних мереж глобального загальнолюдського суспільства. З іншого ж боку – виявляється достатньо проблем у відображенні і регулюванні даних відносин національним законодавством, основною з яких є проблема систематизації.

Національне інформаційне законодавство має стати на шлях систематизації через кодифікацію – створення системоутворюючого його Кодексу. Цей Кодекс змушений буде розвивати визначені в Конституції України положення інформаційних відносин, в тому числі щодо інформаційної безпеки людини, суспільства, нації, держави. Він має об'єднати, гармонізувати і розвивати норми та принципи суспільних відносин, визначених у законодавстві України.

Література:

1. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб./ [В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков]. – К.: Знання, 2007. – 467с. – (Серія «Вища освіта ХХІ століття»)
2. Конституція України: Офіційне видання станом на 8 жовтня. – К.: «Центр учбової літератури», 2010 – 80с.

A reflection in Constitution of Ukraine of rights and freedoms of man is considered in the field of information law.

Рассмотрено отображение в Конституции Украины прав и свобод человека в отрасли информационного права.

Шапиро В. С. Права и свободы человека в сфере информационного права / В. С. Шапиро // Права человека: история, теория и практика: Материалы международной научно-практической конференции, 9–10 декабря 2010 г. – Курск, 2010. – С. 120–122.